

STANOVISKO VLÁDY

k návrhu poslanců Stanislava Grospiče, Vojtěcha Filipa, Zdeňka Ondráčka a dalších na vydání ústavního zákona, kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (sněmovní tisk č. 65)

Vláda na své schůzi dne 21. února 2018 projednala a posoudila návrh ústavního zákona, kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a vyslovila s ním **nesouhlas** zejména z následujících důvodů:

1. Předložený návrh ústavního zákona je podle názoru vlády v rozporu s čl. 1 odst. 1, čl. 9 odst. 1 a 2, čl. 23 odst. 3 a čl. 26 Ústavy České republiky a čl. 21 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Protiústavnost tohoto návrhu ústavního zákona vláda spatřuje v tom, že vytváří možnost odklonit se od principu tzv. volného mandátu poslance nebo senátora Parlamentu České republiky a dále v tom, že neupravuje podmínky ztráty mandátu poslance nebo senátora.
2. Návrh ústavního zákona zavádí institut ztráty mandátu poslance nebo senátora a předkladatelé v důvodové zprávě předpokládají doplnění této úpravy v jednacích řádech Poslanecké sněmovny a Senátu tak, že teprve v nich budou upraveny podmínky ztráty mandátu, přičemž ke ztrátě mandátu by mělo podle předkladatelů dojít v případě, že poslanec či senátor opustí příslušný klub a přejde do jiného, či zůstane nezařazený, nebo dokonce přejde do jiné politické strany. Takto navržená úprava by podle názoru vlády nerespektovala z Ústavy vyplývající koncepci tzv. volného mandátu poslance nebo senátora Parlamentu České republiky a byla by v rozporu s čl. 9 odst. 2, čl. 23 odst. 3 a čl. 26 Ústavy České republiky. Podle čl. 26 Ústavy České republiky vykonávají poslanci a senátoři svůj mandát osobně v souladu se svým slibem (čl. 23 odst. 3 Ústavy České republiky) a nejsou přitom vázáni žádnými příkazy. S koncepcí tzv. volného mandátu souvisí i skutečnost, že do Senátu Parlamentu České republiky mohou kandidáti na senátora kandidovat jako nezávislé osobnosti a nikoli jako kandidáti nějaké politické strany nebo hnutí.
3. Vzhledem k již zmíněné skutečnosti, že návrh zavádí institut ztráty mandátu poslance nebo senátora Parlamentu České republiky, aniž by upravoval samotné podmínky ztráty mandátu přímo v Ústavě České republiky, přičemž se předpokládá úprava podmínek ztráty mandátu v jednacích řádech Poslanecké sněmovny a Senátu, by se tedy jednacími řády Poslanecké sněmovny a Senátu nepřímou novelizovala Ústava České republiky.

Tento postup je podle názoru vlády ústavně nepřijatelný, neboť tak zásadní otázka s dopadem na celou politickou sféru, jakou je zánik (ztráta) mandátu, by měla být uvedena přímo v Ústavě, nikoliv v běžném zákoně. Stanovení podmínek ztráty mandátu poslance nebo senátora Parlamentu České republiky v jednacím řádu Poslanecké sněmovny a jednacím řádu Senátu by také bylo v rozporu s čl. 9 odst. 1 Ústavy České republiky, který stanoví, že Ústava České republiky může být doplňována či měněna pouze ústavními zákony.

4. Navržená právní úprava, aby mandát poslance nebo senátora zanikl v důsledku pravomocného odsouzení k nepodmíněnému testu odnětí svobody za úmyslný trestný čin, si sice v obecné rovině zaslouží pozornost, v navržené podobě však ani s touto úpravou vláda nemůže souhlasit. Vhodnější by bylo doplnění podmínky volitelnosti poslance a senátora v tom smyslu, že volitelný není ten, kdo byl pravomocně odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za úmyslný trestný čin a tento trest dosud nevykonal, anebo jemuž se na nepodmíněný trest odnětí svobody přeměnil jiný druh uloženého trestu za takový trestný čin, přičemž ztráta volitelnosti by znamenala jak překážku pro zvolení, tak i důvod pro zánik již existujícího mandátu podle čl. 25 písm. d) Ústavy České republiky.
5. Návrh ústavního zákona je nepravě retroaktivní, neboť by měl nabýt účinnosti dnem jeho vyhlášení a neobsahuje žádné přechodné ustanovení, na jehož základě by se posuzovaná právní úprava vztahovala až na nově zvolené poslance a senátory Parlamentu České republiky. Nerespektování zákazu retroaktivity ve spojení s principy ochrany oprávněné důvěry občanů v právo a práva svobodně volit, tj. kromě jiného práva volit se znalostí podmínek utváření z voleb vzešlých demokratických orgánů veřejné moci, včetně znalosti jejich volebního období a podmínek zániku mandátu poslance nebo senátora Parlamentu České republiky, může být považováno za porušení uvedených ústavních principů plynoucích z čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky a zřejmě i za zásah do podstatných náležitostí demokratického právního státu zakotvených v čl. 9 odst. 2 Ústavy České republiky (nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 27/09). Retroaktivita návrhu ústavního zákona je rovněž v rozporu s čl. 21 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, který zakotvuje právo občanů České republiky na přístup k voleným a jiným veřejným funkcím za rovných podmínek; podle ustálené judikatury Ústavního soudu přitom v sobě toto právo obsahuje i oprávnění vykonávat tyto funkce nerušeně a podle předem stanovených pravidel (nález Ústavního soudu sp. zn. II ÚS 53/06).